

Wees niet bang!

preek Openbaring 1

Het is de winter van 1943/1944, midden in de oorlog. Een man, professor Miskotte, houdt Bijbelavonden over Openbaring. De bijeenkomsten worden gehouden in Amsterdam-Zuid, waar veel intellectuelen wonen. Miskotte richt zich op de zogenaamde 'randkerkelijken', zoals ze toen nog genoemd werden. De avonden trekken volle zalen, maar veel bezoekers zijn teleurgesteld. Ze hadden iets anders verwacht. Ze hopen dat deze professor de tijd zou aanwijzen vanuit dit Bijbelboek. Dat hij precies zou kunnen zeggen: het beest uit de zee uit Openbaring 13, dat is Hitler. En de vuurrode draak met 7 koppen en 10 hoorns uit Openbaring 12, dat slaat op ... Men verlangt naar concrete duiding. Maar zo legt hij Openbaring niet uit. Hoe dan wel? Tijdens de eerste avond legt Miskotte zijn kaarten op tafel: *"De Openbaring van Johannes is een troostboek voor de martelaarsgemeente in den romeinschen totaalstaat, onder keizer Domitianus verschenen. Wat daarin voorspeld wordt, is grootendeels in dien tijd vervuld en geschied. Evenwel met dien verstande, dat hetgeen daar geschiedde, kenmerkend is voor de wereld, te allen tijde, waarin een bepaalde, door één geest beheerschte, totalitaire wereldperiode ten einde gaat. In andere vormen, maar wezenlijk hetzelfde, geschiedt in elke critieke wending van de wereldgeschiedenis; en wij staan er middenin. U zult zelf bemerken, dat er eigenlijk geen voortgang zit in de apocalyps; het is steeds weer hetzelfde mysterie, telkens onder een ander gezichtspunt belicht, het gaat om de historie, in een hoofdsom samengevat."*

Hij zegt een paar belangrijke dingen. Het allereerste: Openbaring is niet bedoeld om je bang te maken. Het is juist een troostboek om je te bemoedigen. Jaren geleden hield ik een leerhuis over Openbaring. Klaas meldde zich aan met lood in zijn schoenen. Want hij had geleerd dat Openbaring voorspelt welke verschrikkingen ons nog te wachten staan. Hij vond het angstaanjagend. Maar hij was ook geïntrigeerd. Na afloop komt hij vertellen dat hij helemaal is opgelucht door de uitleg. Tien kilo lichter gaat hij naar huis. Want wat in dit Bijbelboek staat, gaat vooral over de periode van keizer Domitianus. Die regeerde van 81 tot 96. Een totalitair bewind met persoonsverheerlijking. Een beetje zoals Kim Jong-un van Noord-Korea. Zolang je je daarin voegde had je geen probleem. Maar, o wee ... als je niet meedeed met de keizercultus. Dus wat we in het laatste Bijbelboek lezen, gaat vooral over die tijd. Behalve dan de laatste hoofdstukken over het nieuwe Jeruzalem en de nieuwe hemel en aarde. Dat is eschatologie. Dat gaat over de laatste dingen.

Maar, zeg je wellicht, we hebben toch gelezen dat het om profetie gaat? Een profeet is in de Bijbel echter niet zozeer een waarzegger die de toekomst voorspelt, maar een waarheidzegger, die vaak krachtadig laat weten wat Gods perspectief is op de huidige concrete situatie. De profeet bemoedigt of roept op tot inkeer. De profetie in Openbaring gaat vooral over die christenen aan het einde van de eerste eeuw.

Maar wat kunnen wij er dan mee? Miskotte zegt iets als: inderdaad, het gaat over toen, maar wat toen gebeurde, gebeurt nu ook. Het gebeurt telkens weer. Zeker als een totalitaire wereldperiode op z'n einde loopt. Ik heb het gevoel dat de tijden kantelen. Dat we in een wending van de wereldgeschiedenis zitten. In die zin is Openbaring actueel. De mechanismen die spelen zijn hetzelfde. We zitten er middenin. Aan het einde van de eerste eeuw, in die donkere winter van 1943/44, en in 2025.

Miskotte zegt nog iets. Openbaring gaat niet van a naar b om uiteindelijk bij z uit te komen. Er zit geen chronologische volgorde in. Wellicht kennen sommigen de boeken van Hal Lindsey uit de jaren '70.

Hij kon precies vertellen dat de draak met de 7 koppen op de EU sloeg, met toen 7 leden. Toen de EU uitgebreid werd, klopte het niet meer. Ook stonden er in die boeken tijdlijnen. Hij legde het boek uit als een spoorboekje naar de eindtijd. Maar Openbaring is een cyclisch boek. Het getal 7 speelt in de opbouw van het boek een grote rol. Er zijn 7 gemeenten, 7 zegels, 7 bazuinen en 7 schalen. Het gaat steeds om hetzelfde, maar dan vanuit een ander perspectief. Zoals bij een kasteel met een grote binnentuin. Vanuit verschillende verdiepingen en kanten kun je dezelfde tuin bekijken. Je ziet andere dingen, maar de tuin is hetzelfde. In Openbaring zien we steeds hetzelfde, maar dan vanuit een ander perspectief. Wat zien we dan? Volgens Miskotte: de hoofdsom van historie. De voordrachten van Miskotte zijn dan ook uitgegeven in een boek met als titel: *De Hoofdsom der Historie*. Het gaat om de samenvatting, de kern van de geschiedenis. Openbaring licht de geschiedenis door vanuit Gods perspectief.

Wij kijken, vaak met verbijstering, naar wat er allemaal gebeurt. En dat roept van alles op. Je wordt bang of je trekt je terug in je eigen gezellige privé-wereld, tenminste als die er is ... Maar wat gebeurt er als we met Gods ogen naar deze wereld kijken? Welk verschil gaat dat maken?

We gaan naar Patmos. Een klein eilandje in de Egeïsche zee, ter grootte van Vlieland. Daar komen we ene Johannes tegen. Waarschijnlijk niet dezelfde als die van het evangelie en van de brieven. Hij is verbannen omdat hij over God en Jezus had gesproken. Hij stelt zich aan zijn lezers voor als broeder. Door zijn geloof in Christus is hij één van hen. En op zijn visitekaartje staan drie dingen: 1. Ik zit in de ellende, evenals jullie. 2. Ik maak samen met jullie deel uit van het Koninkrijk van God. 3. Ik ben evenals jullie standvastig, ondanks alles volhard ik in mijn geloof. Johannes heeft dan wel die Openbaring ontvangen, maar hij verheft zich niet. Hij is één met zijn lezers, hij deelt in dezelfde dingen. Onze situatie is anders – als gelovigen zijn we vrij – maar ik krijg wel het gevoel dat dat onder druk komt. Bijvoorbeeld als je vanuit je geloof ongedocumenteerden zou willen helpen. Er zijn plannen om dat strafbaar te maken.

Het is de dag van de Heer. Zondag, de dag van de opstanding. Terwijl aan de overkant van het water de christenen samenkomen om te bidden, te zingen en het Woord van God te horen, raakt Johannes juist op dat moment in vervoering. "Ik geschiedde in de Geest," staat er letterlijk. Zou je hierin kunnen horen dat God Johannes in zijn eenzame verbanning opzoekt?

Johannes hoort een luide stem als een bazuin. Een stem die klinkt als een klok, niet te missen, onontkoombaar. "Schrijf alles wat je ziet op en stuur dat naar 7 kerken aan de overkant van het water." Johannes draait zich om. En het eerste wat hij ziet zijn zeven gouden kandelaren. Maar daartussen staat ook iemand: "Iemand als een mensenzoon." Een uitdrukking uit Daniël 7, waar het gaat over een messiaanse figuur die de macht krijgt over alle volken, naties en talen. 'Mensenzoon tussen de kandelaren', zingt een lied. Die mensenzoon is gekleed in een lang gewaad – de kleding van een priester – heeft een gouden band om de borst – beeld van koninklijke waardigheid – is getooid met haren als witte wol – zo wordt God beschreven in Daniël 7 – zijn ogen zijn als vlammend vuur – een blik die alles doorgrondt – zijn voeten als gloeiend brons – voeten die in de modder stonden maar de juiste weg gingen – een stem die klinkt als geweldige watermassa's – een stem die doden doet opstaan – in zijn rechterhand houdt hij zeven sterren – die hand heeft gezag over de kosmos – uit zijn mond een tweesnijdend zwaard – het Woord is het wapen, niet militair geweld – en zijn gezicht schittert als de felle zon – de heerlijkheid die je niet kunt aankijken.

Het maakt een verpletterende indruk. Geen wonder dat Johannes als dood neervalt. Dit is te groot voor een mens, de stoppen slaan door. Zoveel heerlijkheid kunnen wij als mensen niet verdragen. We zien dat op meer plekken in de Bijbel.

Jesaja, Ezechiël, Daniel: als mensen worden geconfronteerd met zoveel heerlijkheid vallen ze op de grond. De heiligheid Gods, die onze nabijheid zoekt. Het is een huiveringwekkend mysterie.

Ik hoop dat we dat in onze erediensten meemaken. We houden erg van gezellige en toegankelijke kerkdiensten. Maar dat er ook momenten zijn dat het 'heilige gebeurt'. Want de heilige God is niet compatibel met ons menselijke bestaan. Hij past niet in onze hokjes, vakjes en kaders. En juist omdat dat niet zo is, tilt het ons op. Een kerkdienst is voor mij een ontmoeting met de Heilige en Levende God. De Heilige is hier. Dat vervult ons met twee dingen. Het fascineert – je wilt dichterbij komen. Het roept vrees op – je kunt het niet aan en wilt weg. Het past niet in je wereldbeeld. Je raakt er ondersteboven van. Nu zou elke godheid dat prima vinden. Het zou de verhoudingen bevestigen: de grote god tegenover bange, feilbare mensjes. Deze op angst gebaseerde orde moet in stand blijven. Alle goden willen dat: dat mensen voor hen blijven beven. Ook de goden die wij zelf hebben gemaakt – de goden van geld en gezondheid. Zij willen onze bange onderwerping, zodat alles blijft zoals het is.

Maar dan is er een hand en klinkt er een stem. De rechterhand, die alle sterren houdt, raakt hem aan. Als angst je benauwt, helpt een aanraking misschien nog wel het meest. Je voelt dan: ik ben niet alleen. En er klinkt: "Je hoeft niet bang te zijn." Jij wilt misschien wegvlugten voor mijn heiligheid, maar ik raak je aan. Wees niet bang. Want ik ben de Eerste en de Laatste. Ik ben de Alfa en de Omega, de eerste en laatste letter van het Griekse alfabet. Hoe kijk je naar de toekomst? Hoe kijk je naar de gang van de geschiedenis? Hoe kijk je naar het verloop van je eigen leven? Is dat kracht voor vandaag en blijde hoop voor de toekomst, of wordt het gedomineerd door zorgen?

Als Christus de Eerste en de Laatste is, dan wordt alles omvat, van A tot Z. Als wij kijken naar ons leven, als wij kijken naar de wereldgeschiedenis, dan letten wij vaak op letters van B tot Y. Maar we vergeten de A en Z. Het alfabet is groter. Christus is het begin, die het einde is, die alles overziet en omvat. Dat is de *Hoofdsom der Historie*. Daarom: wees niet bang.
Amen